

7. Про затвердження Положення про процентну політику Національного банку України: Постанова №389 від 18.08.2004р. із змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку №210 (з0710-06) від 08.06.2006р.

Отримано 05.10.2009

УДК 336.22

О.Є.НАЙДЕНКО, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет

ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРИНЦИПІВ ЙОГО ВЕДЕННЯ

Досліджено та обґрунтовано принципи ведення податкового обліку з урахуванням вимог законодавства України.

Исследованы и обоснованы принципы ведения налогового учета с учетом требований законодательства Украины.

Tax accounting principles with Ukrainian legislative requirements taken into consideration have been treated and grounded in the paper.

Ключові слова: податковий облік, принципи організації податкового обліку.

Здійснюючи облікову політику, підприємство має виважено підходити до організації всіх видів обліку. Рациональний та правильний підхід до ведення податкового обліку на підприємстві – одна із головних умов правильного визначення податкових зобов'язань на підприємстві.

Відокремлена система податкового обліку існує починаючи з 1997 р., коли було внесено зміни до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” [2]. На податковий облік покладається завдання щодо визначення податкових зобов'язань платника податків. До цього ці обов'язки виконувались в рамках бухгалтерського обліку. Але, особливості податкового законодавства України обумовили необхідність появи окремого виду обліку.

Проблемами податкового обліку займаються багато вчених [6-12, 14]. В їхніх роботах досліджуються особливості становлення та розвитку податкового обліку, методи його ведення на підприємстві, взаємозв'язок та розбіжності податкового та бухгалтерського обліку. Але при цьому не вирішеною залишається проблема визначення принципів, на яких має будуватися система податкового обліку на підприємстві.

Тому метою даної статті є обґрунтування принципів організації податкового обліку на підприємстві.

Дотепер в жодному законодавчому акті, який регламентує побудову системи оподаткування в Україні або організацію податкового обліку не визначено термін “податковий облік”. Більше того, ст.9 “Обов'язки платників податків і зборів” Закону України “Про систему

оподаткування” [1] не зобов’язує платників податків вести податковий облік, а лише “вести бухгалтерський облік, скласти звітність про фінансово-господарську діяльність і забезпечувати її зберігання у терміни, встановлені законами”. У той же час наступним обов’язком є “подання до державних податкових органів та інших державних органів відповідно до законів декларації, бухгалтерської звітності та інших документів і відомостей, пов’язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів (обов’язкових платежів)”, але, як звісно декларацію з будь-якого податку можна скласти лише за даними податкового обліку.

Аналіз законодавчих та нормативних документів з оподаткування свідчить про те, що податковий облік є самостійною системою зі своїми правилами та методами ведення. Хоча деякі фахівці [6, 8, 10, 14] вважають, що податковий облік – це підсистема бухгалтерського обліку.

Але, на нашу думку, податковий облік – це самостійна система обліку, яка призначена для виявлення, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання й передачі інформації для визначення бази оподаткування та суми податкових зобов’язань шляхом складання первинної документації, податкових реєстрів та податкової звітності [13].

Процес податкового обліку є достатньо складним та неоднозначним. Тому безперечно важливим є його внутрішня скоординованість та підпорядкованість загальним правилам. Виходячи з цього, першорядне значення має визначення та коректне застосування принципів податкового обліку.

Під принципом в широкому сенсі розуміється “основне, вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку та ін.” [9]. Виходячи з цього, для цілей податкового обліку це визначення можна інтерпретувати як “основне вихідне, положення теорії оподаткування в сфері здійснення податкового обліку”.

Інше загальноприйняте значення цього терміну – “правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства та ін.” [9]. Тобто принцип податкового обліку в цьому сенсі слід розуміти як основне положення, що визначає сутність та основу цього процесу; правило, покладене в основу здійснення податкового обліку на підприємстві.

На нашу думку, організацію податкового обліку на підприємстві необхідно будувати на наступних принципах.

1. *Принцип систематичності.* Цей принцип реалізується шляхом постійного відображення операцій, які здійснює підприємство, шляхом складання первинних документів, податкових реєстрів та податкової звітності. Цей процес має здійснюватись безперервно, щоб підприєм-

ство не допускало помилок в цих документах та вірно розраховувало свої податкові зобов'язання.

Відсутність податкового обліку, порушення керівниками та іншими посадовими особами підприємств, установ, організацій встановленого законом порядку ведення податкового обліку тягне за собою накладення штрафу у розмірі від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ). У разі повторного порушення протягом року передбачено накладення штрафу у розмірі від десяти до п'ятнадцяти НМДГ [4].

2. *Принцип хронологічності.* Прикладом реалізації цього принципу є необхідність відображення операцій підприємства в податкових регістрах (наприклад, реєстр отриманих та виданих податкових накладних для платників ПДВ або книга обліку доходів та витрат для суб'єктів малого підприємництва) в тій послідовності, в якій вони були здійснені підприємством.

3. *Принцип законності.* Здійснюючі податковий облік, підприємство має дотримуватись встановлених норм законодавчих актів, користуватись своїми правами та виконувати свої обов'язки.

4. *Принцип точності та достовірності.* Інформація, яка відображається у первинних документах, податкових регістрах та податковій звітності має носити точний та достовірний характер. Наприклад, податкова документація має бути складена за правилами, встановленими Державною податковою адміністрацією України. Відхилення від встановлених правил призведе до неприйняття податкової звітності до розгляду чи до здійснення позапланової податкової перевірки на підприємстві, якщо дані камеральної перевірки будуть свідчити про допущені підприємством помилки.

Неподання або несвоєчасне подання громадянами декларацій про доходи чи включення до декларацій перекручених даних, неведення обліку або неналежне ведення обліку доходів і витрат, для яких законами України встановлено обов'язкову форму обліку, тягне за собою попередження або накладення штрафу у розмірі від трьох до восьми НМДГ [4].

5. *Принцип своєчасності.* Визначення суми податкових зобов'язань платника податків здійснюється шляхом складання податкової звітності. Згідно із ст.4 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" платники податків мають надавати податкову звітність в установлені цим законом терміни. Якщо цього не відбувається податкові органи отримують можливість самостійно визначити суму податкових зобов'язань платника податків та нарахувати

штрафні санкції.

Платник податків, який не подає податкову декларацію у строки, визначені законодавством, сплачує штраф у розмірі десяти НМДГ за кожне таке неподання або її затримку. Для фізичних осіб, які займають посади, що підпадають під визначення суб'єктів корупційних діянь, за неподання або несвоєчасне подання декларації про доходи таких фізичних осіб, штраф застосовується у розмірі тридцяти НМДГ за кожне таке неподання або її затримку. У разі коли контролюючий орган самостійно визначає суму податкового зобов'язання платника податків, додатково до штрафу в розмірі десяти НМДГ платник податків сплачує штраф у розмірі 10% суми податкового зобов'язання за кожний повний або неповний місяць затримки податкової декларації, але не більше 50% від суми нарахованого податкового зобов'язання та не менше десяти НМДГ [3].

6. *Принцип гнучкості.* З урахуванням того, що зміни у податковому законодавстві відбуваються постійно система податкового обліку на підприємстві має бути до них готовою та носити гнучкий характер, щоб без додаткових витрат пристосуватися до змін, передбачених законодавчими або нормативно-правовими актами. Прикладом цього може бути адаптація підприємств до зміни умов оподаткування, форми податкової звітності.

7. *Принцип конфіденційності та гласності.* Дані, отримані в процесі податкового обліку, систематизуються у податковій звітності, що надається до податкових органів, які будуть її перевіряти. Але, при цьому, інформація наведена у податковій звітності не повинна тиражуватися та передаватися до інших платників податків (наприклад, конкурентів).

8. *Принцип альтернативності.* З появою десять років тому в Україні спрощеної системи оподаткування, суб'єкти малого підприємництва отримали змогу обирати систему оподаткування, на якій вони будуть працювати та вести податковий облік. Це дало їм змогу приймати альтернативне рішення щодо витрат на податковий облік. Наприклад, якщо юридична особа-платник єдиного податку обирає 10%-ну ставку цього податку, то він позбавляється обов'язку ведення податкового обліку з податку на додану вартість, та на цьому економить чималі гроші. Крім цього платники єдиного податку – юридичні особи звільняються від сплати (відповідно і від ведення податкового обліку) податку на прибуток, податку на землю, комунального податку та ін.

9. *Принцип відповідальності.* Невірне здійснення податкового обліку може призвести до ухилення від сплати податків, за яке передба-

чена кримінальна відповідальність.

Так, згідно із ст.212 Кримінального кодексу України, навмисне ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах карається штрафом від трьохсот до п'ятисот НМДГ (в 2009 р. один неоподатковуваний мінімум доходів громадян для цілей Кримінального кодексу складає 302,50 грн.) або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах, караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч НМДГ або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Ті самі діяння вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна [5].

Таким чином, ведення податкового обліку має базуватися на принципах, які мають бути закріплені на законодавчому рівні. Дотримання встановлених принципів дозволить підприємствам раціонального організувати систему податкового обліку та зменшити витрати на цей процес.

1.Про систему оподаткування: Закон України від 25 червня 1991 р. №1251-ХП / В кн. Основи податкового законодавства. Збірка основних законодавчих актів / Укладачі Іванов Ю.Б., Найденко О.Є. – 4-те вид., перероб. та доп. – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2008. – С.6-15.

2.Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України (в редакції Закону України від 22 травня 1997 р. № 283/97-ВР) / В кн. Основи податкового законодавства. Збірка основних законодавчих актів / Укладачі Іванов Ю.Б., Найденко О.Є. – 4-те вид., перероб. та доп. – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2008. – С.110-192.

3.Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: Закон України від 21 грудня 2000 р. № 2181-III / В кн. Основи податкового законодавства. Збірка основних законодавчих актів / Укладачі Іванов Ю.Б., Найденко О.Є. – 4-те вид., перероб. та доп. – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2008. – С.63-109.

4.Кодекс України про адміністративні порушення від 07 грудня 1984 р. №8073-Х. – Харків: ТОВ "Одісей", 2001. – 272 с.

5.Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. №2341-III. – Харків: ТОВ "Одісей", 2001. – 240 с.

6. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку. – К., 2000. – 690 с.
7. Брызгалін А.В., Берник В.Р., Головкин А.Н., Демешева Е.В. Налоговый учёт. Анализ взаимодействия и противоречий налогообложения и бухгалтерского учёта. – М.: Аналитика-Пресс, 1997. – 112 с.
8. Бутинець Ф.Ф., Шатило Н.В. Податковий облік в Україні. – Житомир, 1998. – 914 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
10. Гарасим П.М., Журавель Г.П., Хомин П.Я. Податковий облік і звітність на підприємствах. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 448 с.
11. Иванов Ю.Б., Карпова В.В., Карпов Л.Н. Налоговый менеджмент. – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2006. – 436 с.
12. Крисоватий А.І., Кізім А.Я. Податковий менеджмент. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 304 с.
13. Найденко А.Е. Налоговый учёт: проблемы развития // Бизнес Информ. – 2007. – №12 (2). – С.47-50.
14. Панасюк В.М., Ковальчук Є.К., Бобрівець С.В. Податковий облік. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 260 с.

Отримано 05.10.2009

УДК 330.13.336

С.Б.ТИМОФІЄВА, І.А.ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ДО ПИТАННЯ ПРО ФІНАНСОВУ ІНФРАСТРУКТУРУ ТА ВПЛИВ НА ЇЇ РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ КОНКУРЕНЦІ Й УПРАВЛІННЯ

Розглядаються деякі інституціональні аспекти розвитку фінансової інфраструктури.

Рассматриваются некоторые институциональные аспекты развития финансовой инфраструктуры.

Considers some institutional aspects of the financial infrastructure.

Ключові слова: інфраструктура, фінансова інфраструктура, інструментальна фінансова інфраструктура, організаційна фінансова інфраструктура, мотиваційний характер відносин конкуренції, управлінська фінансова інфраструктура.

Ринкова економіка, в основі якої лежить гостра конкуренція за ресурси та ринки збуту, зумовила поглиблення спеціалізації у всіх сферах життя, в тому числі й у фінансовій, що призвело до виникнення різноманітних установ, органів, інституцій у фінансовому середовищі, які спеціалізуються на певних видах фінансових операцій і формують фінансову інфраструктуру в ринковій економіці.

У вітчизняній економічній науці поняття фінансова інфраструктура та інституціональні аспекти розвитку її функціонування на сьогодні не отримали достатнього розвитку. Мета даної статті – проаналізувати певні існуючі в економічній думці підходи до визначення фі-